

Inimõiguste Instituudi aastakonverents, 10. detsembril 2011

Evhen Tsybulenko

Vähemusrahvused Eestis – müüdid ja tegelikkus

Pärast Nõukogude Liidu kokkukukkumist 1991. aastal on Eesti olnud pidevalt vene vähemuse siinse olukorra tõttu Venemaa kriitikatule all. Mõned Eestis elavad venelased usuvad, et neid diskrimineeritakse. Tahan oma ettekandes seada küsimuse, kas see on tõsi. Kui see ei ole tõsi, siis miks osa inimesi usub, et neid diskrimineeritakse. Ja muidugi tahan rääkida sellest, mis kõige rohkem muret tekitab.

Venemaa ametlikud võimud võtavad alati jutuks kodakondsuseta isikute olukorra Eestis. Muidugi on siin ka objektiivseid põhjusi, miks kodakondsuseta isikuid on nii palju.

Pärast Nõukogude Liidu kokkukukkumist oli väga palju inimesi, kes määratlesid end Nõukogude Liidu kodanikuna, näiteks sellised, kes olid nõukogude võimu ajal Eestisse tulnud. Korraga kaotasid nad Nõukogude Liidu kodakondsuse, sest selline riik lakkas olemast. Samas lõi Eesti kõik võimalused, et luua tingimused nende inimeste naturalisatsiooniks.

Kodakondsuseta inimeste arv väheneb pidevalt. Võrreldes taasiseseisvusaja algusega on Eesti kodakondsuse saanud 150 000 inimest. 1992. aastal oli elas Eestis 32 protsenti Eesti kodakondsuseta inimest, 1999. aastal oli see protsent 13 ning täna on Eesti kodakondsuseta alla 8 protsendi siin elavast rahvastikust. Statistika kinnitab, et Eesti kodakondsuse saamise tippaeg oli 1996. aastal, kui selle sai 23 000 inimest. Möödunud aastal oli see arv umbes 1000.

Küsimus on, miks on üle 7 protsendi Eesti elanikest ilma kodakondsuseta. Arvan, et siin on kolm põhilist põhjust. Enamik neist, kes soovivad, on kodakondsuse juba saanud ning need, kellel seda ei ole, tihti ei tahagi.

Viimastel aastatel on täheldatud pragmaatilist mõtteviisi: need kodakondsuseta inimesed, kel on Eesti elamisluba, saavad viisata reisida nii Schengeni riikides kui Venemaal, kus neil on sageli sugulased. Neile on see oluline Venemaale lihtsamalt reisimise pärast.

Teine põhjus on impeeriumimeelsus, mis on pärit Nõukogude Liidust, kus peeti venelasi privilegeeritud inimesteks. Omal ajal olid ka naljad, et venelased on esimesed võrdsete hulgas - see näitab toonast olukorda. Kui nüüd sellised inimesed sattusid olukorda, kus nad muutusid samasugusteks nagu teised rahvad, oli see nende mentaliteedis samm tagasi. Uuringud on näidanud, et rahvusvähemuseks saades varises kokku nende identiteet. Mõningatel hinnangutel nendest inimestest, kel pole Eesti kodakondsust, umbes 80 protsenti leiab, et eesti keele eksam on neile alandav protseduur.

Kolmas põhjus. Ekslikult arvavad mõned kodakondsuseta inimesed, et naturalisatsiooni protseduur on midagi keerulist. Tegelikult pole see tõsi, eksam on üsna lihtne ja sarnane teiste riikide omale. Näiteks Venemaal on see isegi keerulisem kui Eestis. Kodakondsuse saamiseks on vaja kaht asja: esimene on keeleksam peaaegu miinimumtasemel ja teine põhiseaduse eksam. Põhiseaduse eksami ajal võib inimene põhiseadust sirvida. Veel enamgi, neile, kes läbivad selle eksami edukalt, makstakse tagasi keelekursustele kulutatud raha.

Need olid objektiivsed põhjused. Aga miks ikkagi mõned inimesed usuvad, et neid siin diskrimineeritakse? Esimene põhjus, impeeriumimeelsus, pole ainult venelaste küsimus. Ma räägin mitte vene, vaid nõukogude mentaliteediga inimestest, keda on ka ukrainlaste hulgas, ka eestlaste hulgas. See ei sõltugi rahvusest. Neil on nostalgia nõukogude aegade järele. Tahan rõhutada, et see ei käi kõigi venelaste kohta.

Minu hinnangul võib siinsed venelased jagada kolme gruppi. Esimene on täielikult integreerunud Eesti ühiskonda. Nad usuvad, et on siin teretunud. Teine grupp on neutraalsed. Nad suhtuvad endasse kui eurooplasesse, tugevat sidet Eestiga nad küll ei tunne, aga pole selle suhtes ka negatiivsed. Kolmas grupp ei ole küll suur, aga see-eest häälekas ja nende positsiooni toetab Kreml oma propagandaga. Need inimesed on Eesti suhtes vaenulikud, levitavad kuuldusi rahvusvähemuste diskrimineerimisest. Kahjuks levitavad nad oma arvamust nii televisioonis, ajalehes kui ka internetis. Kui vaadata seda vene propagandat, siis see retoorika on nagu külma aja ajal. Selgelt valetatakse. Möödunud nädalal tulid Balti esimene kanal ja teine Vene kanal välja uudisega, mis oli suunatud minu ja siinsete inimõiguslaste vastu. Kujutate siis ette neid mastaape, kus see desinformatsioon ja valed levivad.

Mis on tulemus? See on ka venelastele endile halb, sest see tekitab ohvrimentaliteedi. Alati on inimesi, kes võtavad probleeme kui väljakutset, teised aga kui ettekäänat. Alati võib kedagi süüdistada, näiteks kooli, ühiskonda. Võime öelda, et Eesti 10 kõige rikkama inimese hulgas on pooled venelased, samuti on suur venelaste osakaal ülikooli õppejõudude ja kraadiga inimeste seas - nii et ei ole diskrimineerimist. Euroopa Inimõiguste kohtus ei ole menetletud ühtegi Eestiga seotud ja tõendatud inimõiguste rikkumise kaasust.

Muidugi peab alati meeles pidama, et on kaks diskrimineerimise vormi: institutsionaalne vorm, mida Eestis ei ole, olen selles kindel, ja teisel pool see, kui inimesed üksteist diskrimineerivad. Seda esineb igal pool, alati on inimesi kes saavad teisi diskrimineerida. Sellises olukorras on alati võimalus pöörduda kohtusse või otsida õiguskaitset. Oluline on, et inimesed lähöksid kohtusse ja ennast kaitseksid. See on õigusharidusele väljakutse. Ka avalik arvamus peab levitama infot, kuidas enda õigusi kohtus kaitsta ning näitlikustada see, kui on probleemid.

Rõhutan, et probleemid ei ole seotud Venemaa või venelastega, vaid nõukogude mentaliteedi kandjatega.

Võin selgitada ka Eesti ukrainlaste olukorda, kuna olen ka Ukraina kongressi aktivist. Ukrainlased on Eestis pärast venelasi suuruselt teine vähemusrahvus, 2,1 protsenti eestimaalastest. Ukrainlastel on oma kultuurikeskus, muuseum, kirik, kool, kus käib ka teiste rahvuste esindajate lapsi. Ma tean Anatoli Ljutjukki, kes on ukraina keskuse eesotsas. Temal on kontaktid naaberriikide ukraina keskustega ning võrreldes näiteks Soome, Läti ja Leeduga on Eesti riik andnud ukraina keskusele kõige suuremat toetust.

Muidugi on ukrainlaste puhul probleem, et osa neist on sulandunud vene kultuuriruumi – mitte kõik ei tunne end enam ukrainlasena. Venestunud ukrainlased on ka mõnikord nõukogude-tüüpi inimesed ja vahel agressiivsed. Aga need, kes on oma ukraina identiteedi säilitanud, tunnevad ennast Eestis hästi, neil on palju sõpru teiste rahvuste hulgas ja nad tunnevad, et Eesti on nende kodu.

Aitäh tähelepanu eest!

(P.S! Tegemist on vabaümbekirjutusega)